

Viraston antamat lausunnot ajalla 12.01. - 25.01.2021

256/00.04.00.01/2020, 274/03.00.00/2020

MH § 19

1) Maakuntajohtaja Pentti Malinen on 15.1.2021 antanut työ- ja elinkeinoministeriölle seuraavan sisältöisen vastauksen.

"KAINUUN LIITON VASTAUS VÄLITTÄVÄN TOIMIELIMEN TEHTÄVIEN HOITAMISESTA YHTEISTYÖSSÄ MAAKUNTIEN LIITOISSA EU:N ALUE- JA RAKENNEPOLITIIKAN OHJELMAKAUDELLA 2021–2027

1. Tausta

Työ- ja elinkeinoministeriö on viiteasiakirjalla pyytänyt maakuntien liittojen kannanottoja välittävän toimielimen tehtävien hoitamisessa tehtäväs-tä yhteistyöstä 15.1.2021 mennessä.

Kainuun liitto vastaa tulevalla ohjelmakaudella 2021-2027 itsenäisesti vä-littävän toimielimen rahoitus- ja maksatustehtävien eriytetystä valmiste-lusta ja päätöksenteosta ohjelmakauden säädöksiä ja hallintoviranomai-sen ohjausta noudattaen. Jatkotoimenpiteitä koskien Kainuun liitto ha-luaa olla maakuntien välisessä yhteistyössä kohdan 2 mukaisesti.

Kainuun liitto maakunnan aluekehittämisen viranomaisena haluaa toimia välittävänä toimielimenä myös oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) sekä elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) hallinnoinnissa.

2. Esitys välittävien toimielimien jatkotoimenpiteitä koskevasta tehtävien eriyttämisestä ja keskittämisestä maakuntien välillä

Keski-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Lapin liitto, Kainuun liitto, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Pohjois-Savon liitto, Etelä-Savon maakuntaliitto, Keski-Suomen liitto, Etelä-Pohjanmaan liitto, Pohjan-maan liitto, Satakuntaliitto, Etelä-Karjalan liitto ja Pirkanmaan liitto ovat käyneet neuvotteluja 2.12.2020, 22.12.2020 ja 12.1.2021 maakuntien välisestä yhteistyöstä jatkotoimenpiteiden eriyttämisestä ja keskittämi-sestä yhden maakunnan liiton vastuulle.

Maakuntien liittojen välisen yhteistyöjärjestelyn tavoitteena on:

1. Turvata riittävä osaaminen kaikissa uuden ohjelmakauden 2021-2027 välittävissä toimielimissä.
2. Turvata maakuntien liitoille riittävä henkilöstö erityisesti rahoitus-, maksatus-, ja varmennustehtävissä.
3. Turvata välittävien toimielimien mahdollisuus ylläpitää sijaisuusjärjes-telyjä joko itsenäisesti taikka sopimustyövaraisesti muiden maakuntien kanssa.

4. Turvata tehtävien eriyttämisen toteutuminen erityisesti pienissä maakuntien liitoissa.
5. Mahdollistaa maakuntien liittojen henkilöstön kustannustaloudellinen käyttö tulevalle ohjelmakaudelle ajoittuvien aikaisempien useamman rahoitusinstrumentin hallitsemiseksi.
6. Lisätään oikeusvarmuutta hallinto- ja valvontajärjestelmän toimivuuteen. Jura Novit Curia –periaate.

Maakuntien liitot esittävät, että Keski-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Lapin liitto, Kainuun liitto, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Pohjois-Savon liitto, Etelä-Savon maakuntaliitto, Keski-Suomen liitto, Etelä-Pohjanmaan liitto, Pohjanmaan liitto, Satakuntaliitto, Etelä-Karjalan liitto ja Pirkanmaan liitto vastaavat kukin itsenäisesti välittävän toimielimen rahoitus- ja maksatustehtävien eriytetystä valmistelusta ja päätöksenteosta ohjelmakauden 2021-2027 säädöksiä ja hallintoviranomaisen ohjaukselta noudattaen. Maakuntien liitot näkevät äärimmäisen tärkeänä, että työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) hallintoviranomaisena osoittaa kaikille välittävälle toimielimelle täysimääräisesti resurssit näiden tehtävien laadukkaan hoitamisen turvaamiseksi.

Edellä mainitut maakunnan liitot esittävät, että niiden välittävän toimielimen jatkotoimenpiteiden valmistelu ja päätöksenteko eriytetään ja keskitetään Pohjois-Pohjanmaan liiton vastuulle. Pohjois-Pohjanmaan liitto suostuu ottamaan jatkotoimenpiteitä koskevan valmistelu- ja päätöksentekovastuun hoitaakseen. Pohjois-Pohjanmaan liitolle tulee asetuksella osoittaa jatkotoimenpiteiden valmistelun ja päätöksenteon edellyttämä toimivalta. Pohjois-Pohjanmaan liitto osoittaa jatkotoimenpiteiden valmisteluun ja päätöksentekoon tarvittavan henkilöstöresurssin.

Työ- ja elinkeinoministeriön tulee osoittaa Pohjois-Pohjanmaan liitolle em. maakuntien keskitettyyn jatkotoimenpiteiden valmistelun ja päätöksenteon turvaamiseen 1,0 HTV:tä vastaava palkkarahoitus teknisenä tukena. Pohjois-Pohjanmaan liitto käyttää tätä rahoitusta maakuntien jatkotoimenpiteiden valmistelun ja päätöksenteon edellyttämiin henkilöstömenoihin sekä tarvittaessa maakuntien jatkotoimenpiteitä koskevien muutoksenhaun hallintoprosessi-oikeudellisten kustannusten kattamiseen. Lisäksi maakuntien keskitettyyn jatkotoimenpiteiden valmisteluun ja päätöksentekoon varattavan henkilöstön asiantuntemusta varaudutaan käyttämään muiden maakuntien tukena esimerkiksi rakennerrahastopäätösten valmistelun neuvonnassa ja päätöksenteon tukena. Pohjois-Pohjanmaan liitto päättää käyttöönsä saamansa teknisen tuen yksityiskohtaisesta kohdentamisesta.

Kainuun liitto näkee tärkeänä, että tuleva rakennerrahastoja koskeva lainsäädäntö mahdollistaa voimassa olevan asetuksen kaltaiset yhteistyö- ja sopimusjärjestelyt maakuntien välillä tarvittaessa.

3. Vastaukset hallintoviranomaisen tarkennettuihin kysymyksiin

a. Yhteistyö valmistelevissa tehtävissä

Kainuun liiton välittävän toimielimen jatkotoimenpiteiden valmistelevat tehtävät eriytetään ja keskitetään Pohjois-Pohjanmaan liiton vastuulle kohdassa 2 esitetyllä tavalla.

b. Yhteistyö esittelyssä

Kainuun liiton välittävän toimielimen jatkotoimenpiteiden esittelijän tehtävät eriytetään HVJ:ssa ja keskitetään Pohjois-Pohjanmaan liiton vastuulle kohdassa 2 esitetyllä tavalla.

c. Yhteistyö päätöksenteossa eli ratkaisuvallassa

Kainuun liiton välittävän toimielimen jatkotoimenpiteiden päätöksenteon tehtävät eriytetään ja keskitetään Pohjois-Pohjanmaan liiton vastuulle kohdassa 2 esitetyllä tavalla.

d. Yhteistyö viestintätehtävien ja seurantakomiteaa koskevien tehtävien hoitamisessa

Pohjois-Suomen suuralueen maakuntien (Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu, Keski-Pohjanmaa) yhteistyö viestintätehtävien ja seurantakomiteaa koskevien tehtävien hoitamisessa toteutetaan siten, että ko. tehtävien hoitamisen vastuu kiertää vuosittain Pohjois-Suomen maakuntien liittojen puheenjohtajuuden mukana.

Asiaa Kainuun liitossa valmistelee aluekehitysjohtaja Jouni Ponnikas."

2) Kainuun koulutusasiain neuvottelukunta on 22.02.2021 antanut opetus- ja kulttuuriministeriölle seuraavan sisältöisen lausunnon koskien luonnosta koulutuspoliittiseksi selonteoksi:

"Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Koulutuspoliittisen selonteon visio ja tahtotila vastaavat suomalaisen koulutuksen arvolähtökohtia: tasavertaisia mahdollisuuksia opiskella koko Suomessa laadukkaasti varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, vapaassa sivistystyössä, toisella asteella ja korkeakouluissa.

Selonteko on hyvä pohja-asiakirja tulevien vuosien haasteiden hahmottamiseksi ja ratkaisemiseksi.

Koko koulutusketjuun vaikuttavana puutteena selonteossa on digitalisaation vauhdittaman väestön monipaikkaistumisen vaikutusarvion jättäminen tekemättä. Kun opiskelu irtoaa yhä enemmän paikkasidonnaisuudesta ja väestörekisterin asuinpaikkatiedot eivät suurelta osalta vuotta vastaa todellisuutta niin se on huomioitava koulutussuunnittelussa ja resurssoinnissa.

Myös hyvinvointikysymykset nähdään liian kapeasti vain opiskeluhuolto-palveluina.

Resurssien riittämättömyys haastaa tasavertaisen ja laadukkaan koulutustarjonnan erityisesti alueilla, joissa väestö vähenee. Pidämme sinänsä oikeana selonteon lähtökohtaa luoda eri koulutusasteita ja -aloja ylittävää palvelutarjontaa ja yhteisiä osaamiskokonaisuuksia työelämän osamistarpeisiin vastaamiseksi.

Ikäsidonnaisten menojen painopisteen muutos on kuitenkin väistämätön-

tä ja koulutusjärjestelmän on syytä varautua niukkuuden jakamiseen. Selonteossa on uusia ja tärkeitä avauksia, mutta luopumisoosaamisen korostaminen jää liian vähälle.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Selontekoluonnoksessa on jatkuva oppiminen vähäisellä huomiolla. Esi-merkiksi avoimen korkeakouluväylän kehittäminen on jatkossa yhä tärkeämpi keino lisätä osaamista. Tutkintokoulutusten lisäpaikat eivät edesauta riittävästi väestön osaamistason nostoa. Tarvitaan nopeampia ja joustavampia toimenpiteitä.

Nykyinen tutkintorakenne ja kansallinen hakumenettely tukevat vanhoja rakenteita. Perinteisiä tutkintoja tarvitaan esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteillä, mutta tulevaisuudessa opiskelijat rakentavat osaamiskokonaisuutensa erittäin laajasta ja oppilaitossidonnaisuudesta vapaasta kirjosta. Muutos on erittäin suuri ja vaatii koulutuksen kehittämisresursseja.

On hyvä, että korkeakoulutuksen duaalijärjestelmän toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta tarkastellaan väestökehityksen ja digitaalisuuden rakenteille aiheuttamien muutospaineiden näkökulmasta. On tarpeen kehittää oppijakeskeisyyttä edistäviä rakenteita yli korkeakoulusektoreiden. Päällekkäisyyksiä ja tarpeettoman pitkiä koulutuspolkuja on purettava.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Koko koulutusketjun pohjana ovat laadukas varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus luomassa osaamista ja hyvinvointia yhdenvertaisesti jokaiselle lapselle ja nuorelle. Väestömuutos, epätasainen aluekehitys, osaa- van työvoiman saatavuus ja kuntatalouden ongelmat vaikeuttavat varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestämistä. Hankerahoituksen osuus ei saa nousta liian suureksi.

Mikäli lainsäädännön kokonaisuudistus ei toteudu niin esiopetus tulisi sijoittaa osaksi varhaiskasvatustaloutta. Se järjestetään jo nyt pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen toimintana päiväkodeissa tai kouluilla toimivissa päiväkodin ryhmissä.

Suurin osa esioppilaista tarvitsee myös täydentävää varhaiskasvatusta. Tarvitaan linjauksia siitä, meneekö varhaiskasvatus ja esiopetus koulu- maisemmaksi vai ottaako perusopetus ilmiöoppimisen ja eheyttämisen sekä leikillisyyden enemmän toimintaansa.

Selonteon tavoitteet varhaiskasvatukseen osallistumisen lisäämisestä, lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantamisesta, oppimistulosten kääntämisestä nousuun ja oppimiseröjen kaventamisesta ovat hyviä.

Lasten varhaiskasvatus lähipalveluna tulisi kirjata velvoitteena lakiin. Varhaiskasvatusmaksujen pieneminen tulee korvata kunnille täysimääräisenä.

Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen osalta avainkysy-

myksiä on ammattitaitoisten henkilöstön saatavuus, täydennyskoulutus, tutkintojen täydentäminen, monimuotokoulutus ja mahdollisuus kaksoiskelpoisuuteen. Alan koulutuksen saavutettavuuteen ei saa jäädä laajoja katvealueita kuten nyt tapahtuu.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Toisen asteen koulutuksen merkitys on selonteossa tunnistettu ja sen rakenne nähdään vahvasti nuorten ja yleissivistävän koulutuksen näkökulmasta, mihin suuntaan uusi oppivelvollisuuslaki väistämättä ohjaa.

Kaikki tuki tulee antaa sille ideologiselle näkökulmalle, että umpiperiä ei koulutusketjussa saa synnyttää, vaan rakennamme aina jatkumoa koulutusketjulle. Jatkuvan oppimisen toteuttaminen jää ehkä kuitenkin vieläkin nuorten koulutusten jalkoihin.

Toisen asteen iso haaste on edelleen nivelvaihe koulutusjatkumossa. Perusopetuksesta voidaan päästää eteenpäin "armovitosella", mutta toisen asteen on turvattava kaikille korkeakoulukelpoisuus (YTO -aineet).

Toisaalta ammatillinen koulutus nähdään selonteossa aika suppeana kokonaisuutena. On muistettava, että 2/3 osaa opiskelijapohjasta on aikuisia ja jatkuvan oppimisen ajattelua tulisi pyrkiä rakentamaan. Ammatillisen koulutuksen reformilainsäädännön periaatteet eivät kulje selonteossa käsi kädessä.

Toisen asteen koulutuksen järjestäjäverkko on lukumääräisesti liian suuri ja pirstaleinen. Esimerkiksi valtionvarainministeriön seurantasuhteistön raportti Kainuun hallintokokeilun päättymisestä 2013 kertoo, kuinka voimakkaasti supistuvien resurssien tilanteessa kyettiin saavuttamaan synergiaetuja, kehittämään ja turvaamaan opetuksen taso kokoamalla toisen asteen koulutus maakunnalliseksi.

Koulutuksen järjestämisen kokoaminen ei saa tarkoittaa koulutuksen keskittämistä tai saavutettavuuden heikentämistä, vaan saavutettavuutta tulee parantaa opetuksen kehittämisellä ja digitaalisuuden lisäämisellä.

Esimerkiksi 11.1.2021 julkaistussa ETLA-tutkimuksessa todetaan toisen asteen koulutuksen keskittämisen ja tarjonnan supistamisen vaikuttavan nuorten koulutusalavalintaan, tutkinnon suorittamistodennäköisyyteen ja nuorten sijoittumiseen työmarkkinoille, joten keskittämispäätöksiä tehtäessä tulee säästöjen sijaan miettiä vaikutusta nuorten koulutus- ja urapolkuihin.

Osalla nuorista peruskoulun päättyessä tieto- ja taitotaso ei ole riittävä toisen asteen ammatillisiin tai lukio-opintoihin. Jatkoaikaa oman tulevaisuuden suunnittelulle voi saada perusopetuksen lisäopetuksessa mm. oppivelvollisuuden jatkamiseen tarkoitetuilla kansanopistojen vapaan sivistystyön linjoilla.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Kun koulutuspoliittisessa selonteossa korostetaan koulutukseen saavu-

tettavuutta niin selontekoon tulisi kirjata linjaus, että jokaisessa yliopisto- ja yliopistokeskus-maakunnassa tulee olla pysyvää yliopistokoulutusta. Tämä ei vaadi uusien yliopistojen perustamista, vaan pysyviä opintomahdollisuuksia yliopistokeskusten yhteyteen.

Nykyisessä koulutusrakenteessa on päällekkäisyyksiä. Esimerkiksi toisen asteen erikoisammattitutkintoja hyödynnetään vain harvoin ammattikorkeakoulutasolla. Toisaalta ammattikorkeakoulujen edellytetään rakentavan koulutussisältöjä, mm. erikoistumisopintoja verkostoissa, joilla ammattispesifiä osaamista kehitetään.

Jatkossa on merkityksellistä uudistaa ammattispesifiä koulutuskokonaisuuksia niin, että koulutustaso ei ole määrittävä tekijä. Työelämä tarvitsee joustavia ja räätälöitäviä osaamiskokonaisuuksia, joihin voidaan yhdistää myös muiden ammatillisten tutkintojen, lukiokoulutuksen ja korkeakoulutuksen sisältöjä.

Selonteon linjaus yhteistyön lisäämisestä perusopetuksen, toisen asteen koulutuksen ja korkeakoulujen välillä onkin kannatettavaa.

Tavoite, että puolet ikäluokasta suorittaa korkeakoulututkinnon 2030, on kunnianhimoinen, mutta ei välttämättä työvoimatarpeen näkökulmasta realistinen ja tavoitteet tulisi määrittää aluenäkökulmasta sujuvoittaen siirtymää toisen asteen koulutuksesta korkeakouluihin.

Selkeä kehittämiskohde on ammattikorkeakoulujen ja tiedekorkeakoulujen yhteistyön lisääminen koulutussisältöjen avoimuudessa sekä tutkimusyhteistyö.

Korkeakoulutuksen osalta selonteossa tulee olla mukana myös täydennyskoulutuksen näkökulma ja nimenomaan ratkaisut tulevaisuuden osaamistarpeiden osalta. Työelämän aikaista osaamista tulee voida täydentää tarvelähtöisesti ja joustavasti, ei niinkään tutkintorakenteisiin sidottuina.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

-

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

-

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppi-

mispolut

Ulkomaisten opiskelijoiden rekrytointi on jatkossa entistä tärkeämpää. Tavoite, että korkeakoulujen opiskelijoista vuonna 2030 ulkomaalaisia on 15 prosenttia, vaikuttaa realistiselta, mutta edellyttää parempaa ministeriöiden yhteistyötä mm. lupa-asioissa.

Lisäksi tarvitaan selkeät toimenpiteet, jotta valtaosa, vähintään 75 prosenttia, ulkomaalaisista valmistuneista työllistyisi Suomeen.

Kun korkeakoulujen osalta keskustelua käydään ulkomaalaisten opiskelijoiden houkuttelemisesta, niin toisella asteen koulutuksen osalta puhutaan maahanmuuttajista.

Työvoimapula uhkaa aivan erityisesti toisen asteen koulutuksen omaavien perusammateissa ja näiden opiskelijoiden enemmistö on jo aikuisia. Heidät on arvostettava yhtä tärkeiksi kuin Suomeen tulevat korkeakouluopiskelijat.

Maahanmuuttajataustaisten oppijoiden opiskelutaitojen, yleissivistyksen sekä suomen kielen ja kulttuurin tuntemuksen puutteet vaikeuttavat heidän ammatillisia opintojaan ja integroitumistaan työelämään. Aikuisten perusopetus tarjoaa hyvän pohjan sekä kotoutumiseen että tietojen päivittämiseen toisen asteen opintojen ja työelämän vaatimuksiin riittäväksi.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät.

Digitalisaatio ei tule vain osaksi koulutusjärjestelmää, vaan se tulee muokkaamaan koko yhteiskuntaa ja kaikkea ajattelua. Kun nyt ajatellaan joidenkin alueiden olevan reuna-alueita niin digitalisaation edetessä kaikki ovatkin keskellä.

Korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrätavoitteista on helppoa keskustella prosenttien avulla, mutta kun koulutuspoliittisen selonteon aikaperspektiivillä ryhdytään puhumaan alle 45 000 nuoren ikäluokasta, niin on puhuttava todellisista määristä ja ammattijakaumista. Nykyisillä rakenteilla, palvelumalleilla ja ehkä myös saavutettavuudella kaikki olisi las-kennallisesti koulutettava hoitoalalle 2040 vuoden tilanteessa."

Lisätietoja lausunnoista nro 1 maakuntajohtaja Pentti Malinen, puh. 044 797 0197 ja lausunnosta nro 2 aluekehitysasiantuntija Eero Vilhu, puh. 044 710 0861 tai sähköpostitse osoitteella etunimi.sukunimi@ kainuunliitto.fi.

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus merkitsee annetut lausunnot tiedoksi.

Maakuntahallitus:

Käydyn keskustelun jälkeen maakuntahallitus hyväksyi maakuntajohtajan ehdotuksen.
